

M A G Y A R

NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST

IX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT

NYOMATOTT A MAGYAR POLGÁR NYOMDÁJÁBAN

MDCCCLXXXV.

106512

JÓZSEF

CSÁSZÁRI ÉS MAGYAR- S CSEHORSZÁGI KIRÁLYI HERCZEG,
AUSZTRIAI FŐHERCZEG,

AZ ARANYGYAPJAS REND LOVAGJA, A KIRÁLYI MAGYAR SZENT-ISTVÁN-
REND NAGYKERESZTESE, A KATONAI ÉRDEMKERESZT TULAJDONOSA HADI
DÍSZITÉSSEL, AZ OROSZ CSÁSZÁRI SZENT-ANDRÁS-, SZENT-ALEXANDER-
NEWSKY-, FEHÉR SAS- ÉS SZENT-ANNA-REND ELSŐ OSZTÁLYÚ LOVAGJA,
A POROSZ KIRÁLYI FEKETE SAS-, ELSŐ OSZTÁLYÚ VÖRÖS SAS- ÉS BAJOR
KIRÁLYI SZENT-HUBERTUS-REND LOVAGJA, A WÜRTEMBERGI KIRÁLYI
KORONA ÉRDEMREND, A HANNOVERAI KIRÁLYI SZENT-GYÖRGY-, A BELGA
KIRÁLYI LIPÓT-, A PORTUGALLI KIRÁLYI TORONY- ÉS KARD-, A SZERB
KIRÁLYI TAKOVA-, A HASSIAI NAGYHERCZEGI LAJOS-, A SZÁSZ-WEIMARI
NAGYHERCZEGI FEHÉR SÓLYOM-, AZ OLDENBURGI NAGYHERCZEGI HÁZ- ÉS
ÉRDEM-, A NAUSSAUI HERCZEGI ARANY OROSZLÁNY- ÉS A SZÁSZ-ERNESZ-
TINI HERCZEGI HÁZI REND NAGYKERESZTESE, A MAGYAR KIRÁLYI HON-
VÉDSÉG FŐPARANCSNOKA, CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI LOVASSÁGI TÁBORNOK,
A CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI HARMINCZHETEDIK GYALOGEZRED TULAJDONOSA,
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA IGAZGATÓ TAGJA

Ő CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI
FENSÉGÉNEK

A MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

KILENCZEDIK ÉVFOLYAMÁT

LEGMÉLYEBB HÓDOLATTAL AJÁNLJA

KANITZ ÁGOST

A MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK
SZERKESZTŐJE ÉS KIADÓJA.

TARTALOM:

BORBÁS V. A *Ceratophyllum Haynaldianum* új termőhelye 38.

BORBÁS V. Kis járulékok Erdély florájához 59.

CSATÓ J. A Mluha nevű tó (Teu Mluhi) és viránya 1.

CSATÓ J. Adatok a *Juniperus Sabinának* hazánkban való elterjedéséhez 97.

JÓZSEF FŐHERCEG Ő Császári és Királyi Fensége Növényhonosítási kísérletek Fiumében 1881—1885. 141.

KANITZ Á. A Grew-prioritás kérdéséhez 33.

Közlemények a Kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem növénytani intézetéből XLIII. l. NYIREDY G. XLIV. l. MENTOVICH.

MENTOVICH F. A bél néhány kúszó növénynél 65.

NYIREDY G. Hazai papírok vizsgálata 49.

PORCIUS F. Additamenta et Corrigenda ad Enumerationem plantarum Phanerogamicarum districtus quondam Naszódien-sis 125.

SIMKOVICS L. Koch Synopsisának néhány téves helye 17.

WALZ L. A *Viscum album* L. gazdanövényei Kolozsvár vidékén 42.

Edmond Boissier † 93.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Annuario del R. Istituto Botanico di Roma I. 1. 23.

BABES V. I. A. V. CORNIL. BARY I. DE BARY. BECK G. Flora von Hernstein in Niederoesterreich 43. BERLIN A. Kärlväxter insamlade under den svenska expeditionen till Grönland 1883. 115. Botaniker-Kalender 1886. 99. BRANDZA D. Vegetatiunea Dobrodgei 27.

CARNOY J. B. La biologie cellulaire I. 9. CESATI, PASSERINI, GIBELLI Compendio della Flora italiana 34 fasc. 138. COOKE British Fresh-Water Algae V—X. 12. CORNIL A. V., BABES V. Les Bactéries 134. Correspondance botanique 10. éd. 13.

DE BARY A. Vorlesungen über Bacterien 133.

GIBELLI I. CESATI.

HAUCK I. RABENHORST.

JANSSEN A. Jean Jacques Rousseau als Botaniker 102.

KASSNER G. Ist in Deutschland eine Production von Kautschuk möglich gestützt auf den Anbau einheimischer Culturpflanzen? 115. KIENITZ-GERLOFF Botanik für Landwirthe 138. KUNTZE O. Monographie der Gattung Clematis 114.

MORREN E. Description de l'institut botanique de l'université de Liège 101.

NÄGELI C. VON und PETER A. Die Hieracien Mittel-Europa's 71, 103.

PASSERINI I. CESATI. PETER A. I. NÄGELI.

RABENHORST Kryptogamen-Flora von Deutschland etc. I. ii. Pilze bearb. von WINTER 15. 16. Lief. 26. 17—19. Lief. 103. II. Meeresalgen bearbeitet von HAUCK 8. 9. Lief. 11. 10. Lief. 102. IV. Laubmoose bearb. von LIMPRICHT 1. 2. Lief. 135. REES M. Ueber die Pflege der Botanik in Franken 101. REICHENBACH Deutschlands Flora 223, 224. Lief. 138.

SCHENCK Untersuchungen über die Bildung centrifugaler Wandverdickungen an Pflanzenhaaren und Epidermen 26.

STRASBURGER E. Das botanische Practicum 8.

VESQUE J. Traité de Botanique agricole et industrielle 103. VILMORIN La Villa Thuret 29.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Anvers: Congrès internationale de Botanique et d'Horticulture 89.

Berlin: Gesellschaft naturforschender Freunde 1884 Jan. 15—Nov. 18. ül. 14. Dec. 16. ül. 29. 1885 Jan. 20. ül. 30. Marc. 17. ül. 119.

Paris: Académie des Sciences 1884 Nov. 24. ül. 15. Dec. 1—
20. ül. 31. 1885 Jan. 5. ül.—Febr. 16. ül. 60. Marc. 9.—Sept. 14.
ül. 116.

—: Société Linnéenne 1883 Nov. 4.—1884 Jul. 2. ül. 13.
Aug. 6.—1885 Apr. 1. ül. 89. Maj. 6.—Jun. 3. ül. 120. Jul. 1.—Dec. 2.
ül. 171.

HALÁLOZÁSOK.

ANDRAE C. J. 90. BÉLTEKI F. 63. BIZZOZERO G. 120. DOELL J.
CHR. 62. EFFNER KARL VON 62. FITZ A. 71. HOHENBÜHEL LUDWIG
Freiherr von genannt HEUFLER zu Raser 91. JAKOBSEN J. P. 90.
KITTEL MARTIN BALDUIN 121. KÖRBER W. 121. LERESCHE L. 139.
MÜNTER JULIUS 32. REICHARDT H. W. 122. ROBIN CH. 139. ROEPER J.
45. SONKLAR Edler von INNSTÄTTEN KARL 16. STEIN Ritter von
FRIEDRICH 32. TULASNE CH. R. 16. UNGERN-STERBERG FRANZ Baron
von 139.

KITÜNTETÉSEK.

CsATÓ JÁNOS 63.

KINEVEZÉSEK.

BABES V. 140. BERG C. 92. BERTHOLD G. 63. BORBÁS V. 32.
BOWER F. O. 92. BRETTFELD Freiherr von 123. ERRERA LEO 123.
HAUER FRANZ Ritter von 63. KOCH HEINR. HERM. ROB. 92. MORRIS
D. 171. NATHORST A. G. 32. SACHSSE 32. SPEGAZZINI 32. STUR D. 123.
SZÁSZ ISTVÁN 63. THISELTON-DYER 171. WOŁOSZCZAK EUST. 46.

HABILITATIÓK.

BENECKE F. 63. FANKHAUSER J. 63. FISCHER ED. 63. JOHOW FR.
32. KLEIN LUDW. 32. MOLISCH HANS 124. TSCHIRCH A. 32. ZIMMER-
MANN ALBRECHT 32.

SZEMÉLYI HIREK.

Sir HOOKER J. D. 171. RISCHAWI L. 64. SCHAARSCHMIDT Gy. 64.

ÚTAZÓK.

BECK G. 64. DÉCSY 124. LOJKA H. 124. REGEL A. 64. SURIN-
GAR 124.

NYILVÁNOS INTÉZETEK.

Növénykert: Kiel 123. Tübingen 123.

SZÁRÍTOTT GYŰJTEMÉNYEK.

LINHART Gy. Magyarország gombái IV. Cent. 46.

ÁLLATNEVEK.

Anthus 5. Nematoda 15. Phylloxera 117, 9.

NÖVÉNYNEVEK.

Abelia 153. **Abies** 95, 145. **Abutilon** 153, 171. **Acacia** 153. **Acanthosicyos** 14. **Acer** 42, 3, 7. **Acetabularia** 12. — **ceae** 12. **Achillea** 44, 128. **Achnanthes** 7. **Acotyledones vasculares** 96. **Acrochaete** 12. **Adansonia** 172. **Adiantum** 152. **Agaricus** 25. **Agave** 151, 169. — *ék* 151, 169. **Aglaozonia** 11. **Agrimonia** 25. **Agrostideae** 63. **Ailantus** 117. **Akebia** 153. **Alaria** 11. **Algae** 7, 11, 2, 4, 44, 7, 91. **Allium** 18. **Alsomitra** 90. **Alsophila** 169. **Amaryllideae** 139. **Amentaceae** 62. **Ampelopsis** 63. **Amphisphaeriaceae** 103. **Amygdalus** 142. — **ceae** 31. **Anadyomene** 12. **Andreaeaceae** 12, 136. **Anemone** 13, 46. **Anigossanthos** 172. **Anonaceae** 172. **Apiosporium** 26. **Arabis** 44, 125. **Araliaceae** 45, 69. **Araucaria** 146. **Arbutus** 153. **Archidiaceae** 136. **Ardisia** 153. **Areca** 167. **Argyrea** 66. **Aristolochia** 67, 8. — **ceae** 67. **Artemisia** 116. **Artocarpeae** 67. **Arum** 154. **Arundinaceae** 63. **Ascospora** 103. **Asperococcus** 11. **Asphodelus** 15. **Aspidistra** 154. **Aspidium** 152. **Asterina** 26. **Asterophyllites** 31. **Athamanta** 20, 1. **Atriplex** 18, 131. **Aucuba** 154. **Auratiaceae** 31. **Avenaceae** 63. **Azalea** 54. **Azara** 154.

Bacilles courbes 116. **Bacilles-vingules** 116. **Bacillus** 61, 119. **Bacteridiomonas** 61. **Bacterien** 133. **Bactéries** 134. **Bacterium** 117. **Balanophoraceae** 119. **Balantium** 169. **Balsamineae** 45, 6. **Bambusa** 151. **Banisteria** 66. **Barbarea** 18. **Barya** 26. **Benthamia** 155. **Berberis** 155. — **ideae** 90, 138. **Bernieria** 89. **betterave** 15. **Betula** 6. **Bigonia** 66. — **ceae** 66, 7. **Blechnum** 169. **Bolbocoleon** 12. **Boletus** 44. **Bonapartea** 150. **Brahea** 167, 8. **Brachysema** 170. **Bromus** 18. **Brunonia** 90. **Bryineae** 136. **Bryopsis** 12. — **ideae** 12. **Bupleurum** 19, 20. **Butyrospermum** 117. **Buxus** 155.

Cactaceae 24, 5, 151. **Caesalpinieae** 89. **Calla** 155. **Callipteris** 118. **Callistemon** 155. **Calonectria** 26. **Calothrix** 12. — **cheae** 12.

Camellia 155. *Campanula* 21, 22. --- *ceae* 121. *Capnodium* 26. *Caparideae* 90. *Cardamine* 126. *Carduus* 44, 59. *Carex* 120, 31, 2. *Carlina* 128. *Castanea* 144. *Casuarina* 155. *Cedrus* 142, 6. *Celtis* 142, 66. *Centaurea* 27, 8, 59, 128, 56. *Cephalotaxus* 25, 146. *Cerastium* 126. *Cerasus* 156, 63. *Ceratonia* 156. *Ceratophyllum* 38—42. *Cerastomea* 103. *Ceroxylon* 167. *Cetraria* 6. *Chaerophyllum* 18, 127. *Chaetomium* 26. — *cae* 26. *Chaetomorpha* 11. *Chaetophoraceae* 12. *Chamaecyparis* 146. *Chamaerops* 142, 67. *Champignons* 118. *Chelone* 45. *Chenopodium* 38. *Chlenaceae* 13. *Chlorideae* 163. *Chlorophyceae* 11. *Chlorophyllophyceae* 11. *Chlorozoosporeae* 11. *Choisya* 156. *Chorda* 11. *Chroococcus* 7. — *cae* 7, 12. *Chytridiacei* 12, 117. *Cistus* 156. *Citrus* 156. *Cladonia* 6. *Cladophora* 12. *Cladotrix* 117. *Claviceps* 26. *Clematis* 68, 9, 89, 115. *Clethra* 170. *Cleyera* 170. *Clivia* 167. *Cneorum* 156. *Coccoloba* 156. *Cocculus* 157. — *cae* 90. *Cocos* 167. *Codiolum* 12. *Codium* 12. — *cae* 12. *Coeloglossum* 131. *Coffea* 171. *Cogniauxia* 14. *Colletia* 25, 157. *Combretaceae* 14. *Compositae* 62, 89. *Comptonia* 172. *Conferva* 8. — *cae* 11. *Conifera* 25, 43. *Coniocybe* 122. *Copernica* 167. *Corchorus* 49. *Cordyceps* 26. *Correa* 157. *Cortusa* 131. *Corydalis* 125. *Corylus* 14, 43. *Corypha* 167, 8. *Cosmarium* 7. *Cotoneaster* 157. *Crambe* 61. *Crassulaceae* 90. *Crataegus* 19, 42, 157. *Crepis* 129. *Cruciferae* 61, 90, 6, 121, 38. *Cryptogamae* 44. *Cryptomeria* 146. *Cucurbitaceae* 24, 89, 90. *Cucurbitariae* 103. *Cupressus* 142, 7. *Cupuliferae* 62. *Cutleria* 11. *Cyanea* 120. *Cyanophyceae* 12. *Cyathea* 169, 70. *Cycas* 48, 150. — *daceae* 150, 71. *Cyclamen* 157. *Cylindrocystis* 8. *Cyperaceae* 151. *Cyphaea* 66. *Cypripedium* 170. *Cyrtandraceae* 90. *Cyrtomium* 152.

Dacromyces 44. *Dalbergieae* 90. *Darlingtonia* 119. *Daphne* 156, 7, 72. *Darlingtonia* 119. *Dasycladus* 12. — *diaceae* 12. *Dasylium* 150. *Deguelia* 90. *Delitschia* 26. *Delognaea* 89. *Derbesia* 12. — *cae* 12. *Dermocarpa* 102. *Desmidiaceae* 90. *Dianthus* 126. *Dichorisandra* 120. *Dietyodora* 14. *Dietyophytum* 14. *Dieffenbachia* 14. *Dioon* 169. *Dipsacus* 22. *Discosporangium* 102. *Docidium* 7. *Doellia* 62. *Doliocarpus* 66. *Dombeya* 90, 120. *Doronicum* 22. *Dracaena* 150. *Drosera* 6.

Echinocactus 151. *Echinocystis* 90. *Echinops* 18. *Echinosperrum* 38. *Elaeagnus* 158. *Elatine* 38. *Eleutheromyces* 26. *Elodea* 18. *Empetrum* 6. *Encephalartos* 169. *Enteromorpha* 11. *Entocladia* 12. *Entophysalis* 102. *Ephedra* 158. *Epichloe* 26. *Epilobium* 126, 7. *Equisetum* 60. — *cae* 60. *Erica* 158. *Eritrichum* 130. *Eryngium* 25. *Escallonia* 158. *Eucalyptus* 158. *Eulalia* 151. *Euphorbia* 96, 131. *Euphrasia* 18, 44, 130. *Eureiandra* 14. *Evonymus* 158, 9. *Exoascus* 41.

Fagus 42. **Farfugium** 159. **Festuca** 18,132,3. — **ceae** 63. **Ficus** 67,142,59. **figuier** 31. **Filices** 45,152,69. **Frauchetia** 90. **Fraxinus** 23. **Fumariaceae** 138. **Fungus** 91.

Galeopsis 131. **Galium** 18,9. **Gardenia** 159. **Garrya** 159. **Gastonia** 45. **Genisteae** 90. **Gentiana** 6,18. **Gibberella** 26. **Gingko** 25. **Githopsis** 89. **Gloeocapsa** 12,102. **Gloeocystis** 7. **Glycine** 166. *gombák* 46,8,64,124. **Goniotrichum** 102. **Gossypium** 172. **Graminea** 45,63,151. **Grevea** 14. **Grewia** 172. **Grilletia** 117. **Grisebachia** 168. **Grise-linia** 159. **Gymnadenia** 131. **Gynerium** 151.

Halimeda 12. **Hallia** 89. **Hedera** 69,160. **Hedysape** 168. **Hedysareae** 14. **Helotium** 48. **Hepatica** 125. *Hepaticques* 117. **Hermi-niera** 12. **Hernandia** 90. **Heufferia** 91. **Hibiscus** 171. **Hieracium** 18,44,71—89,103—114,129,30. **Hohenbühllia** 91. **Hordeum** 30. **Hormactis** 12. **Hoya** 66. **Hydrilla** 18. **Hydroclathrus** 11. **Hymenantha** 25. **Hymenomycetes** 25. **Hypericum** 126. — **icineae** 123. **Hypocopra** 26. **Hypocrea** 26. — **ceae** 26. **Hypomyces** 26.

Ilex 160. **Ilicium** 160. **Ipomoea** 166. **Isactis** 12. **Isoëtes** 30,61. **Isolepis** 151.

Janczewskia 102. *Jequirity* 118. **Jubaea** 167. **Juglandaceae** 70. **Juncus** 59,60. **Juniperus** 97,8.

Kalmia 160,70. **Kentia** 167,8. **Kentiopsis** 168. **Kerria** 25. **Kit-telia** 121. **Knautia** 128. **Kniphofia** 13. *Komma-Bacillus* 116. **Kör-beria** 121. **Körberella** 121.

Laminaria 11. — **ceae** 11. **Lapageria** 170. **Lappula** 38. **Lasiobotrys** 26. **Lathyrus** 138. **Lathrophytum** 119. *Laubmoose* 135. **Laurus** 142,57,60. — **ceae** 89,90. **Lejolisia** 102. **Leptosphaeria** 47. **Leptospermum** 170. **Letendreaa** 26. **Libanotis** 20, 1. **Lichenes** 121, 2. **Ligularia** 159. **Ligustrum** 161. **Limnanthes** 46. **Limodorum** 172. **Linum** 126. **Lippia** 165. **Lithoderma** 11. — **ceae** 11. **Livistona** 167. **Lolium** 46. **Lonicera** 127, 61. **Lophiostomea** 103. **Loranthus** 43. **Lychnis** 16. **Lyngbya** 12. — **ae** 12. **Lysimachia** 89.

Magnolia 161. **Mahonia** 161. **Malvaceae** 90. **Maranta** 120. **Melampyrum** 132, 72. **Melanommea** 103. **Melanospora** 26. **Melanor-rhoea** 172. **Meliaceae** 90. **Melosira** 7. **Menispermum** 68. — **ceae** 68, 90. **Mentha** 130. **Mentzelia** 171. **Merismopedium** 7. **Mespilodaphne** 90. **Mespilus** 161. **Micrandra** 172. *microbes* 60. **Micrococcus** 118. **Micrococcos** 167. **Microcoleus** 112. **Microthyrium** 26. *microzymas* 60,118. *mildiou* 116. **Mimusops** 120. **Monimiaeae** 24. **Mousses** 121. **Müllerella** 103. **Myosotis** 130. **Myristicaceae** 50. **Myrsine** 162. **Myrtus** 162. — **ceae** 24.

Navicula 7. **Nectria** 36. — **ella** 26. **Nepenthes** 119. **Nereia** 11. **Nerium** 25,162. **Nodularia** 12. **Nolana** 13. **Nostoc** 12. — **caceae**

90,138. *noyer* 31. Nyctaginaceae 90. Nymphaeaceae 90,138. Nyssea 14.

Ochra 25. Ocotea 90. Oedogoniaceae 12. Olea 142,62. — ceae 14,23,120. *olivier* 31. Ombrophytum 120. Oncobyrsa 102. Onobrychis 18. Onychium 152. Oomyces 26. Oosporeae 11. Ophioglosseae 46. Ophiopogon 170. Opuntia 25,152. Orchis 131. — deae 120,70. Oreodaphne 122. Ornithogalum 18. Ornus 142. Orontium 153. Oscillaria 12. Osmanthus 162.

Páfrányok 152. Palaquium 120. Palmae 149,66. Palmellaceae 12. Palmophyllum 12. Panus 91. Papaveraceae 138. Papilionaceae 70. Pappophoraceae 63. Passifloraceae 171. Paulownia 70. Payena 120. Penicillium 26. Penium 7,8. Peronospora 118. Perisporium 26. — ceae 26. Persea 162. Peziza 34. Phaeophila 11. Phaeosporae 11. Phascaceae 136. Philastraea 90. Phyllyraea 162. Phleum 132. Phoenix 149,68. Phoma 119. Phormium 163. Photinia 157. Phylesia 170. Physianthus 163. Phyteuma 130. Phytolaccaceae 90. Picea 6. Picris 129. *Pilze* 26, 120, 6. Pimpinella 21. Pinus 25, 44, 142, 47. Piperaceae 90. Pirus 15, 42. Pistaria 142, 63. Pittosporum 163. Pleonectria 26. Pleophragma 26. Pleurocapsa 102. Plumbago 163. — inaeae 96. Poa 132. Podocarpus 148. Podospora 26. Polyalthia 172. Polygala 126. Polystigma 26. Polytrichum 6. Populus 42, 3,8. Posidonia 15. Potameia 90. Poterium 25. Primula 18,44. Pritchardia 168. Proteaceae 90. Protomyces 13. Prumnopitys 148. Prunella 13. Prunus 163. Pteris 152. Ptychosperma 168. Pulmonaria 18. Punica 166. Pyrenomyces 26.

Quercus 42, 3, 163, 4.

Ralsia 11. — ceae 11. Ranunculus 125. — ceae 46,68,138. Raphiolepis 164. Rapis 168. Rehmannia 172. Retinospora 148. Rhamnus 164. — neae 25. Rhinospermum 164. Rhipsalis 25. Rhizocarpon 123. Rhizoclonium 12. Rhododendron 164. Rhodophyceae 12. Rhopalostyles 167. Ricinocarpus 45. Rivularia 12. Robinia 43. Rodetia 164. Roeperia 45. Rosa 44. — ceae 24. Rosmarinus 164. Rubiaceae 60. Rubus 164. Rumex 38. Ruscus 165.

Sabal 150,68. Saccharomyces 25,47. Sagina 126. Sagittaria 15. Salix 14,42,131. Salvia 18. Sambucus 30. *Sano Lano* 117. Santalaceae 14. Sarcocephalus 60. Sarcocora 157. Sarracenia 119. *Saule* 14. Saxifragaceae 14,90. Scabiosa 25. Schizomyces 92. Schizophyceae 12,25. Scorpiurus 13. Scutacordaites 116. Seytonema 12. Scytisiphon 11. Seaforthia 168. Selaginella 132. Selinum 21. Senecio 18. Seseli 18. Siderocarpus 120. Sigillaria 29. Siphonocladus 12. Sisymbrium 126. Skimmia 170. Smilax 165. Smithia 13. Sonchus 115,29. Sphoreae 90. Sordaria 26. — ceae 26. Sphaerella 47,103.

Sphaeriaceae 26. Sphaerostilbe 26. Sphaerozyga 12. Sphagnum 4,6, 45,137. — aceae 136. Spiraea 18. Spirulina 12. Sporochneaceae 11. Sporormia 26. Stauntonia 165. Sternbergia 139. Stigmatea 103. Stilophora 11. Stipaceae 63. Stylosanthes 89. Syagrus 167.

Taxus 148. **Tecoma** 66. **Telfairia** 90. **Ternstroemiaceae** 13. **Tetrastylis** 171. **Teucrium** 165. **Thallophyta** 14. **Thea** 165. **Thesium** 18. **Thrinax** 169. **Thuya** 148,9. **Thymus** 130. **Tiliaceae** 172. **Todea** 107. **Torreya** 149. **Toumatea** 90. **Tribeles** 90. **Trichosphaeriaceae** 27. **Trifolium** 126,38. **Tussilago** 165. **Tyrothrix** 31.

Udora 18. **Udotea** 12. **Ulothrix** 12. — chaceae 12. **Ulva** 11. — ceae 11. **Ungernia** 139. **Unona** 172. **Urticaceae** 90. **Ustilago** 44.

Vaccinium 6. **Vahlia** 90. **Valeriana** 127. **Valonia** 12. — ceae 12. **Vaucheriaceae** 11. **Verbascum** 69. **Verbena** 165. **Veronica** 14,5, 8,130,65. **Viburnum** 166. **Viola** 25. — rieae 25. **Vismieae** 116. **Viscum** 42,3,121.

Weinmannia 90. **Wellingtonia** 148. **Wistaria** 67.

Xylolaena 13.

Yucca 150.

Zalacca 169. **Zamia** 169. **Zanardinia** 11. **Zea** 140. **Zingiber** 13. **Zofia** 26. **Zostera** 15.

Hirdetések. LINHART GY. Magyarország gombái IV. Cent. 48, 64,92,124.

Otto Spamers Illustriertes Konversations-Lexicon 48,92,124. II. Band 140.

Előfizetési feltételek 172.

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

IX. ÉVF. 93. SZ.

1885. JANUAR.

MINDEN JOG FENNTARTATIK.

TARTALOM: A Mluha nevű tó (Teu Mluhi) és viránya Csató J. — Könyvismertetések: STRASBURGER Das botanische Practicum. CARNOY La biologie cellulaire. RABENHORST-HAUCK Kryptogamen-Flora von Deutschland etc. II. 8—9. Lief. COOKE British Fresh-Water Algae V—X. Correspondance Botanique 10 ed. — Tudós társaságok. — Halálozások.

A MLUHA NEVŰ TÓ (TEU MLUHI) ÉS VIRÁNYA.

Csátó János-tól.

Nagy-Enyedről Gyulafehérvár felé utazva egy szép alakzatú a Jura- és Kréta-korszakhoz tartozó hegláncolatban gyönyörködhetik az utazó, melynek csipkézetes éle különböző alakú kúpjaiban mint a Pilis, Csáklyai kő, Kecskető 1259, 1236 és 1083 méter magasságig emelkedik ki a tenger színe felébe.

Ezen a Maros folyó termékeny völgyét jobbpartilag szegélyző hegysoron több ponton hegyi patakok törnek át melyek évezredek folytán keskeny völgyeket mosva ki helyenként magas meredek sziklafalak között rohannak a Maros völgyébe, hogy vizöket a Maros szőke hullámaival egyesítsék.

Ezen hegysor fenn említett kimagasodó kúpjai részint az azokon nyerhető szép kilátás élvezete részint természetrajzi kutatások eszközlése végett számos látogatásnak örvendenek s egy vagy más tekintetben ismertetésük különböző leírásokban olvasható, de egyszersmind határt is képeznek a kirándulók és kutatók seregének, s azon vidék a mely hátrább következik, hazánk már csak csekélyebb mérvben ismert részéhez tartozik és ezen résznek egy természetrajzi tekintetben egy nagyon is érdekes pontját kívánom ezen cikkben leírni.

A már említett hegysor mögött Nyugatra nagy kiterjedésű hegyvidék következik mely míg Déli irányban az úgynevezett Erchegységekkel van összeköttetésben tovább Nyugatra

az Aranyos folyóig terjed s annak szűk völgyébe jobbpártilag szép alakzatú sziklafalakban és meredek lejtőkben bocsátkozik le, hogy azontúl ismét magasra kiemelkedő hegyvidéket alkossan.

Az Aranyos folyó a Maros folyóval csaknem párhuzamos de megfordított irányban foly, míg folyása vége felé egy nagy kanyarulatot képezve a Marosnak veszi irányát s ezen folyóval egyesül, innen van hogy a Maros folyó jobb partján kiemelkedő hegyvidék az Aranyosnak hasonlólag jobb partján bocsátkozik ezen folyó völgyébe.

Megjelölt vidéket kiterjedt hegységek alkotják, melyeknek magasabb gerincei 1200 méteren felüli magasságra emelkednek ki s minden irányban kanyargó szűk völgyektől vannak átszelve melyekben hegyi patakok nagy kerülőket tesznek, míg végre szűk szorosokon áttörhetnek a Maros völgyébe vagy mint a Ponori patak földalatti nyíláson kijuthatnak az Aranyosba.

Vannak ezen vidéknek szép részletei is, hol meredek szirtfalak emelkednek ki lombdús bükkerdők felibe mely utóbbiakat a közlekedés nehéz volta következtében nem tarolhatta le azon vidék erdőpusztító lakossága, de fájdalom mind e mellett is az ezen hegységeket egykor borított őserdőknek igen nagy része rég el van pusztítva s most a terjedelmes hegyoldalokon kavicsos sovány legelők s apróra parcellázott de nagy területeket elfoglaló szántóföldek borítják melyeken legnagyobb mérvben tavaszbuza részben pedig zab termeltetik melyeket azonban magasabb helyeken némely évben aratás előtt elborít a hó.

Ezen vidéken fekszenek Alsófehérmegyéhez tartozó Remete, Ponor, Kis-Gyógypatak és Mogos községek melyeknek házai kis csoportokban a völgyekben vagy elszórtan a hegyek oldalán sőt tetején is fekszenek s ha utóbbiaknak lakói szomszédjukat meg akarják látogatni egy sőt két órát is gyalogolhatnak míg a látogatás örömét élvezhetik.

Emberi kéz által csinált út e vidéken nincs, a közlekedés gyalog és lóháton történik s csak helyenként lehet ökrök által vont szekeret is használni, Alsófehérmegye bizottmánya azonban elhatározta hogy Nagy-Enyedről Remetén, Ponoron s a Bucsumi völgyön át Abrudbányára szekérutat fog építtetni s ezen határozata kivitelét alkalmasint már ezen év folytán megkezdeti.

Vázolt vidék lakói arckifejezésük s öltözetük után könnyen felismerhetők s a nép nyelvén általánosan mokányoknak neveztetnek.

Ezen bevezetés után áttérek a cikk valódi tárgyára.

Ponor község határa szélén, ott a hol az a jelenleg Tordamegyéhez tartozó Offenbánya község határával érintkezésbe jön egy magas hegy emelkedik ki ellaposult tetővel.

Ezen hegynek biztosan megállapított neve tulajdonképen nincs. A Ponoriak és környékbeli lakosok „Gyálu Ponoruluj lá Mluha“-nak nevezik.

A katonai térképen ilyen név nem található, azon a helyen a hol ezen hegynek kellene megnevezve lenni Mutului és Crislof nevek olvashatók előbbinél 1202 utóbbinál 1293 méter magasság megjelölésével.

Részemről a kérdés alatti hegyet magasabbnak tartom, mivel az a környező hegyek közül kimagasodni látszik, a mellett ezen hegy borúl leghamarább ködbe s míg környékén nem hull egy csepp eső se, a tetőn időzőt gyakran desperatióba hozza a nyakába hulló hideg eső.

Ezen hegynek tetején egy nagy kiterjedésű tőzeges tó (Torf-Moor) terül el, mely a megjelölt térképen hasonlólag nincs megnevezve, látható azonban az előbb megemlített két hegy között azon pontnál hol Turbule név olvasható egy kendermag nagyságú kör s hasonmagyságú négyszög rajzolva s megeshetik mikép ezeknek valamelyike által kívántatott a tó jeleztetni azonban létezéséről sem itt, sem a tudományos irodalomban említés nincs téve s az azon vidéken élő lakosokon kívül még ezen megyében is vajmi kevesen vannak kik ezen tóról tudomással bírnak.

Én részemről az irodalomban megemlítve sehol se találtam s létezéséről csak az előtt három évvel nyertem tudomást.

IGNAZ LENK VON TREUENFELD cs.k. altábornagy és egykori Gyula-Fehérvári várparancsnok Bécsben megjelent négy kötetből álló „Siebenbürgens geographisch-topograph. statistisch, hydrogr. und orograph. Lexicon“-ja III. kötete 9-ik lapján következőkben említést tesz a hegyről:

„Mluha“ ein Berg in der Nieder-Weissenburger Gespanschaft, zwischen den Bergen Pojényásza und Piatra Korbuluj, auf dem Aranyoscher Höhenzuge eine gute Stunde sowohl SSW. von Felső-Csora als NWN. von Felhavas-Gyógy und ONO. von Mameligány aus welchem die Bäche Valye Dratsilor, Valye Récse und Valye Bukurului entspringen“ — azonban a rajta lévő tóról semmit se ír.

Én ezen tavat kétszer látogattam meg u. m. 1883 September 19. és 1884 Junius 22. Mindkét alkalommal azonban nem kedvezett az idő, sőt utolszor oly szél volt hogy majd le-

fűtt a lóról, az eső és köd miatt pedig alig lehetett tíz lépésre látni.

Miután kívánatos hogy ezen tó behatóbban is megvizsgáltsék az erre vállalkozók kedvéért meg kívánom itt jegyezni mikép legcélszerűbb ezen kirándulást Nagy-Enyedről megtenni.

Innen lóháton egy délután Remetére lehet menni s ott a Nagy-Enyeden lakó járási szolgabíró előleges intézkedése nyomán (mit mellőzni is lehet), az előljáró által kinél legcélszerűbb meg is hálni, lovakat kell szegődtetni; másnap korán elindulva négy órai lovaglás után el lehet érni a tavat, honnan estére vissza lehet térni Remetére onnan pedig következő nap délre N.-Enyedre.

Ezek után térjünk vissza a tárgyra.

Mint már említve volt a Mluha hegy (nevezzük LANK után mi is ezen néven) a környező hegyek közül lapos háttal emelkedik fel a magasba s teteje a tavat is tekintetbe véve egy fensíkot képez, mely körös-körül meredeken esik le a környező völgyekbe. Ezen fensík közepén be van horpadva s ezen behorpadást egy mohával telenőtt tó foglalja el.

A tónak kerülete a körüljárásra kiküldött két ember számítása szerint háromezer lépés, formájára köralakú de kissé hosszabb mint széles.

Nyugat felé eső széleinél a hegy kevésbé felemelkedik, eső alkalmával tehát onnan a víz a tóba szivárog be.

A tó színvonalán a víznek lefolyása nincs, hanem a hegy oldalán bugyognak fel kis források s alkotnak vízmosásos árkokban kis patakocskákat, vízereket melyek nagy eső vagy hóolvadás alkalmával természetesen feldúzzadnak.

A hegyoldalt melyet helyenként vízmosta árkok barázdálják legelő foglalja el s a mint a fű rajta kezd felverni juhok és szarvasmarhák azonnal kopárrá legelik, miért annak florájáról nem is voltam képes adatokat gyűjteni.

Az árkokban található kavics s egyes kisebb kiálló sziklatörmzsök a palás kőzetekhez mint zagyla, csillámpala tartoznak.

A tó felületét a *Sphagnum*-nemhez tartozó mohok alkotják, vakondtúrás nagyságú párnákat képezve, minek következtében az némi hasonlatosságot mutat egy óriás *Karfiol* fejéhez (rózsájához), annyival inkább mivel közepe felé csekély mérvben kidomborodottnak tűnik fel.

A mohapárnák között helyenként kis terjedelmű tócsák észlelhetők, melyeknek sekély vizőkben fejlődő *Sphagnum*-ok tűnnek fel.

Van azonban ezen apró tócsákon kívül négy nagyobb víztükrök.

Ezek közül kettőnek kiterjedése mintegy 36 négyszög-métert tesz ki, a más kettőé kétharmaddal is kisebb.

A tó körül talált pásztorok állítása szerint állatokat nem mernek a mőhborította területre bocsátani, azonban az ember azon biztosan keresztül-kasul járhat s a víztükröknek épen széleig lehet közeledni.

Ezen apró tavak kútalakúlag lemélyedő üregeket foglalnak el, melyeket a környékbeli emberek feneketleneknek tartanak a mint az ilyen tavaknál általános hit szokott lenni a népnél. Mindenesetre tekintélyes mélységgel kell birniok.

Egy Pónori lakos ezelőtt nyolc évvel ezen tavaknak egyikébe saját akaratából bele vetette magát és bele is fuladott, később a víz felszínére került s a jelenlegi Pónori Román pap a tó szélére temette el.

Azt is beszélték nekem, mikép azon időben mikor Offenbányán az ércolvaszdák még működésben voltak, fejtettek ki ezen telepből tőzegdarabokat, hogy a kohóknáli használhatóságukat megkísértsék, azonban arról hogy a kísérlet megtörtént-e s ha meg mily eredménnyel? nincs tudomásom.

Ezen tónak illetőleg tőzegtelepnek geologiai tekintetbeni szakszerű megvizsgálása, nagyon érdekes és kívánatos volna s különösen annak megállapítása lenne érdemes a fáradságra, hogy mily mélységre hatol le a tőzegréteg és ezen kiemelkedő hegynek teteje vajon már eredetileg alakult ilyen a mészhegységeknél észlelhető dolina-alakúvá vagy pedig későbbi beomlás vagy sülyedés okozta azon medenceszerű bemélyedést, melybe később a víz összegyűlvén alkalmat szolgáltatott a felszínen most is tenyésző mohoknak, ezen terjedelmes telep alakítására ilyen magasan fekvő izolált helyen.

A benyomás mely a szemlélot itt áthatja lehangoló.

A kiterjedt moha-telepnek szürkés-zöld színe, a kopár hegyoldal, a mély csend melyet csak a tavacsák partján szaladgáló vízi Pipiske (*Anthus aquaticus* L.) pipegése szakít meg néha, egy kihalt vidéket tár a kutató testi és lelki szemei elé s az ember siet tekintetét a környező hegyek és azok között kanyargó völgyek felé irányozni, hogy az ott szemlélhető zöld erdőkben és facsoportokban kellemetesebb lelki benyomást szerezhessen.

De mind e mellett is vissza kell térnem a mohatelep florájának ismertetésére.

Mint már említve volt hideg köd és eső nem engedtek elég időt fordítanom a gyűjtésre, ennek következtében a *Sphagnum*okból a mint felületes megtekintés után és színezetük következtében különböző fajokhoz tartozóknak látszottak lenni csak néhány csomót szedtem, ezeket tisztelt barátom DR KANITZ közbenjárására WARNSTORF úr volt szives meghatározni s a következő fajokat és varietásokat állapított meg:

Sphagnum acutiforme SCHLIEPHACKE WLF. herm. var. *tenellum* (SCHLIEPH.)

Sph. acutiforme var. *fuscum* SCHIMPER,

Sph. medium LIMPRICTH,

Sph. recurvum P. DE B. var. *fallax* WARNSTORF (Hedwigia 1884. 7 és 8).

A *Sphagnum*-párnák között csoportosan nő *Cladonia rangiferina* L. és *Cetraria islandica* L. valamint elszórtan *Polytrichum commune* L.

A fák, cserjék és virágos növények sorából észlelhetők:

A telep közepe táján *Picea excelsa* LINK elvénült és cse-nevész apró példányokban, ezek szomszédságában *Betula transsilvanica* SCHUR? bokrok termés nélkül.

Az egész mohatelep át van szöve *Vaccinium Oxycoccus* L. kis levelű szálaival melyeknek rózsaszín virágai később veres bogyói élénken kitűnnek a szürkészöld alapszínből.

Épen így szövődik át a mohák szálai között az *Empetrum nigrum* L. dúsan termelvén fekete bogyóit.

Vaccinium Myrtillus L. és *Vaccinium Vitis idea* L. elszórtan az egész telepen található.

Eriophorum Scheuchzeri HOPPE hasonlólag az egész telepen található igen nagy számban.

Drosera rotundifolia L. a nyílt tavak széle körül található számosabb példányban.

A nagyobb tavak tükrét a *Menyanthes trifoliata* L. foglalja el.

A telep szélén legelőn *Gentiana germanica* W. volt képes virágot fejleszteni, de valamivel távolabb ezen kis növényt is lelegelték a juhok.

Egy pár tócsából kimarkásztam egy kevés fejletlenebb *Sphagnum*ot s az ahhoz tapadt iszapot, az azokon lévő *Algákat* DR SCHAARSCHMIDT GYULA úr ki ezen a téren már bokros érdemeket szerzett magának volt szives meghatározni.

Meghatározásainak eredménye a következőekben közöl-tetik:

ALGÁK (*Sphagnum*okról).

Meghat. DR. SCHAARSCHMIDT GYULA.¹

Chroococcaceae.

1. *Chroococcus turgidus* (KÜTZING) NÄGELI
A kétsejtű családok hossza 32—65 μ , szélessége 23—40 μ .
2. *Merismopedium glaucum* (EHRENBERG) NÄGELI
Sejtek hossza 6 μ , szélessége 3—4, egészen kis táblákban.
3. *Gloeocystis* sp?
4. *Gloeocapsa*?

Bacillariaceae.

5. *Navicula alpestris* GRUNOW.
10—11 μ széles, 56—70 μ hosszú.
127 sáv 100 μ -re.
6. *Achnanthes minutissima* KÜTZING
3 μ széles, 12—20 μ hosszú.
7. *Melosira varians* C. A. AG.
Átm. 14 μ .

Desmidiaceae.

8. *Cosmarium obliquum* NORDSTEDT
Nagy mennyiségben. 15—24 μ széles, 18—24 μ hosszú. Igen változékony, rendellenes alakok sem ritkák mint a két következő:
n. forma *monstruosa*
Semicellula dorso oblique truncata. Long. 24 μ , lat. 20 μ .
n. forma *duplex*
E divisioni incompleta orta. Isthmo cum semicellulis aequali instructa. Long. 40 μ , lat. 21 μ .
n. var. *Csatóii*
Semicellulis dorso incis. Long. et lat. 24 μ .
9. *Penium minutum* (RALFS) CLEVE
[*Docidium minutum* RALFS, *Penium Ralfsii* DE BARY].
15 μ széles, 80—97 μ hosszú.

¹ Én Offenbánya mellett (Torda-Aranyosmegyében) szintén megvizsgáltam egy Mluha nevű tőzegtelepet, mely igen valószínűen az épen most CSATÓ alispán úrtól ismertetettel azonos. Az ott gyűjtött *Algák* egy része még most is feldolgozatlan, a többi következő című két értekezésemben ismertettem meg: *Additamenta ad Algologiam Dacicam II. Enumeratio Algarum nonnullarum in comitatibus Nászód-Beszterce, Doboka, Kolozs, Torda-Aranyos, Alsó-Fehér, Udvarhely, Fogaras, Szében et Hunyad lectarum MNL. IV. 1880. 129—137, és Tanulmányok a Magyarhoni Desmidiaceákról Mathem. és Természettud. Közlemények kiadja a Magy. Tud. Akadémia XVIII. 1883. VIII sz. 262—280.* Sch.

10. *P. Brébissonii* RALFS
14—36 széles, 36—93 hosszú.
11. *P. oblongum* DE BARY
33—47 μ széles, 107—114 μ hosszú.
12. *Cylindrocystis* sp?

Confervaceae.

13. *Conferva bombycina* C. A. AG.
Állandó sporaképzés és vegetatív alakváltozások észlelhetők.

Kutatásomnak fentebbiekben közölt eredménye még nagyon is hézagos miután különösen a mohok és *Algák* sokkal több alakban fordulnak elő mint a mennyiben itt elősoroltattak, kívánatos tehát hogy ezen most először ismertetett mohás tó vagy telep e tekintetben is, behatóbb vizsgálat tárgyává tétessék s részemről hiszem mikép ezen szokatlan helyi viszonyok között alakult tó vagy mohatelep nemcsak érdekes felfedezéseknek szolgálанд színhelyeül hanem még azon történelmi események kideríthetésére is alkalmat szolgáltathat, melyeknek alapján nyerte hazánkban egészen idegen hangzású nevét:

Muha!

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Das botanische Practicum. Anleitung zum Selbststudium der mikroskopischen Botanik. Für Anfänger und Fortgeschrittenere. Mit 182 Holzschnitten. Von DR EDUARD STRASBURGER o. ö. Professor der Botanik an der Universität Bonn. Jena. Gustav Fischer 1884. VII. 664 pp. 8°.

1] STR. e munkáját a modern mikroszkop-technika vezérfonalának nevezi, s mivel a növénytani mikroszkopia különösen alkalmas kiinduló pont — általában a mikroszkopia tanulmányozására ezért szerkesztésében tekintettel volt a különböző igényekre így az orvosi kívánalmakra p., midőn a hasadó penészek tenyésztési és vizsgálati módszereit beható tárgyalás alá veszi. Tudvalevőleg épen ezen vizsgálatok azok melyek a legnehezebbek közé tartoznak — bár főleg orvosi részről e véleményben nem osztoznak — és a melyek a legnagyobb gyakorlottságot igénylik.

A tárgy feldolgozását sz. a legegyszerűbb vizsgálatokkal kezdi, — előre bocsátván a mikroszkop és segédeszközei technikai megismertetését. Fokozatosan vezet be aztán a dolgozót a nehezebb s legcomplicáltabb vizsgálati módszerekbe. Mindez 34 „Pensumban“

van összeállítva — számszerint megfelelően a Német egyetemi semester alatt kb. tartatni szokott gyakorlatoknak.

Az első Pensum tárgyát a burgonya keményítőjén kezdve a különféle keményítőök vizsgálata, reakcióik stb. teszik. A keményítő vizsgálása közben megismerteti sz. a kezdőt az immersios objectiv-ekkel (mi talán még igen korai dolog kezdő kézben) a rajzólással, nedves kamrával, a duzzasztó anyagokkal, jodreakcióval, a polározók és a fűthető tárgyasztal használatával stb. A II pensum hasonló módon az aleuron szemeket, krystalloidokat tárgyalja, a III-ik a protoplasmának, IV a chlorophyllszemeknek s rokonképződményeknek van szentelve.

A szövettan az V—XXI pensumban tárgyalatik, a XXII—XVIII a *Kryptogamok*, XXIX *Gymnospermák* XXX—XXXIII a *Phanerogamok* fejlődését tárgyalja s végre a XXXIV p. a sejtképzéssel, magozslással foglalkozik.

Mindezen pensumok kb. nyomással két részre vannak osztva, a nagyobb nyomású szöveg a kezdőt illeti míg az apróbb befűs (és sokszor nagyon beható és terjedelmes rész) a haladottabb vagy önállóan buvárkodó dolgozóhoz van intézve s igen sok hasznos útastást stb. tartalmaz. A pensumok végén találjuk még a legfontosb szakirodalmat röviden jelezve.

Igen emeli e practicus vezérfonal értékét azon körülmény hogy majdnem az összes felhalmozott anyag sz.-tól lett e könyv igényeihez mérten átvizsgálva — ezért sok helyt egészen új adatokkal is találkozunk.

A vizsgálati anyag megválasztásában sz. gonddal járt el s legalább a kezdő számára oly növényeket keresett össze melyek vagy conserválhatók vagy pedig hosszabb élettartamúak. Mennyire azt — többnyire egészen új — rajzaiból megítélhetjük elég szerencsés is volt e tekintetben olyannyira hogy demonstrálási célokra objectumai igen tanulságos anyagot szolgáltatának.

A munkát négy index zárja be. I a vizsgált növények neveit tartalmazza, II a vizsgálatra szolgáló mindennemű eszközöket, III a reagentiákat, növényi anyagokat állítja sorba, ez egy rövid mikrochemia, a IV végül általános tartalommutató. SCH. Gy.

La biologie cellulaire. Étude comparée de la cellule dans les deux régnés. Par le Chanoine J. B. CARNOY docteur en sciences naturelles, professeur de botanique et de biologie générale à l'université catholique de Louvain. Fascicule I. Technique microscopique. — Notions générales sur la cellule. — Biologie statique: le

noyau. Lierre Joseph van In et Cie. Louvain Peeters-Ruelens 1884. 271 pp. 8°.

2] Az érdekes és minden tekintetben eredeti munka genesisise röviden a következő. 1876-ban a Louvaini cath. egyetemen a 'biologie cellulaire' számára külön dolgozda lett berendezve, melyben az első három év alatt közel kétszáz dolgozó nyerte e téren kiképeztetését. A nagyszámú hallgatók számára C. élénken érezve egy ily munka hiányát 1879-ben egy mikrographiát állított össze [Manuel de Microscopie à l'usage des étudiants qui fréquentent l'institut micrographique de l'université catholique de Louvain 1879]. E könyv azonban teljesen ismeretlen maradt sőt az újabb hasonló munkák szerzői p. POULSEN sőt BEHRENS sem vettek tudomást róla (Feltűnő különben hogy B. könyvében a mikrochemiai rész meglepően hasonlít C. Manneljének illető fejezetéhez). Ezen körülmény indította aztán C.-t arra hogy művét kiegészítve azt mint „általános sejtant“ (Cytologie générale) kiadja. A három füzetre tervezett munka első része a mikroskopi technikát, általános sejtant s részletesen a mag tárgyalását tartalmazza.

A nagy mértékben elvontabb okoskodásokra hajlandó szerző a bevezető részben az ő értelmében vett normális biológiának s részeinek (morphologia, anatomia, physiologia, biochemia) továbbá a patholog. biológiának meghatározásával foglalkozik.

Az I—III fejezet a mikroskoppal és segédeszközeivel foglalkozik s kizárólag a ZEISS-féle eszközökre van alapítva.

A többi rész a laboratoriummal, kikészítési módokkal, mikrochemiával, a módszerrel, a kutató képességeivel stb. foglalkozik igen érdekesen de talán több a practicus buvárkodótól távolabb eső elvontabb reflexiókkal fűszerezve mintsem az kívánatos volna.

A II rész a biologie statique-nak van szentelve, s itt a 171 lapon kezdődik a tulajdonképeni sejtant.

A legfőbb forrásmunkák felsorolása után (mint ezt minden rész előtt feltaláljuk) egy történeti bevezetéssel találkozunk mely a sejt felfedezését stb. tárgyalja három periodus szerint ezek 1665—1840, 1840—1865 és 1865—1884. (Nem érdektelen e részből kiemelni azt hogy már [mint annyi más felfedezéssel is történt] 1859-ben látta STILLING a magban a zigzagos szálakat melyek az újabb mag-morphologiában oly fontos szerepet játszanak.)

A mi a sejt definitióját illeti C. sem kerülhetvén ki e kényes kérdést — conservativ álláspontot foglal el és így adja a sejt fogalmát „on appelle cellules les organismes ou individualités élémentaires des êtres organisés“. Ezen definitióhoz természetesen mint általában a „sejt“-hez, újabb vizsgálatok folytán melyek a sejtek önálló-

ságát igen kétségessé teszik — igen sok kifogás férhet¹, főleg ha a továbbiakra is ügyelünk, kevéssel alább ugyanis így ír „chaque d'elles (t.i. des cellules) représente une masse structurée et vivante de protoplasme entourée d'une membrane et hébergeant un noyau“, „tout cellule est autonome . . . est doué d'une individualité propre“ stb.

A magnál C. megkülönbözteti a burkoló hártját, a plasma-részt a reticulummal, enchylemával és végül a nuclein szálát.

Miután újból mindinkább érezhető lesz a növényi és állati sejtek s főleg a magvak közti hasonlóság főleg a szerkezeti viszonyokat illetőleg kétségkívül igen érdekes munkára vállalkozott C. midőn e két olyannyira szétszórt irodalom adatait, saját mennyire eddigelé megítélhetni igen gondos vizsgálataival ellenőrizve egyesíti s így igen jó szolgálatot tesz e két meglehetősen izolált tudománynak.

Az eddig tárgyalt szakaszban mely a nyugvó maggal foglalkozik még az állattanból vett objectumok dominálnak de a növényiek is mind igen beható kutatóra vallanak. Kizárólag erős nagyítással készült eredeti és sikerülten lenyomott rajzai (melyek előbb kőre lettek átvive s aztán átnyomás után Gillot-tól fába metszve) sok érdekes részletet mutatnak.

SCH. GY.

DR. L. RABENHORST'S **Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz.** Zweiter Band: Die Meeresalgen von Dr. FERDINAND HAUCK. 8—9 Lieferung. Leipzig. Verlag von Eduard Kummer. 1884. pp. 385—512. 8°. [I. MNL. VI. 163. VII. 46, 154. VIII. 21.]

3] Ezen két utolsó előtti füzet a *Phaeosporeák* még hátralevő néhány családját és a sz. é. vett zöld és hasadó *Algákat* tartalmazza. Megnyitja a 8. füzetet a *Sporochnaceák*hoz tartozó *Stilophora*, *Nereia* és *Asperococcus*, VI. cs. *Scytosiphonaceae* (*Scytosiphon*, *Phyllitis*, *Hydroclathrus*) VII. cs. *Laminariaceae* (*Chorda*, *Laminaria*, *Alaria*) VIII. cs. *Ralfsiaceae* (*Ralfsia*, habitus kép hiányzik) IX. cs. *Lithodermaceae* (*Lithoderma*), X. cs. *Cutleriaceae* (*Cutleria*, *Zanardinia*, *Aglaozonina*).

A III. sor *Chlorophyceae* („chlorophyllzöld *Algák* melyek plasmája tiszta chlorophyllt tartalmaz“). Két renddel van képviselve V. r. *Oosporeae* egyetlen család *Vaucheriaceae* VI. r. *Chlorozoosporeae* I. cs. *Ulveae*, *Monostroma*, *Enteromorpha*, *Ulva* nemekkel ezen rendkívül alakdús és változó családnál H. meglehetősen összevonta a nagyon szétforgácsolt alakokat *Ulva* L. például csak egy fajjal *U. Lactuca* (L.) LEJOLIS és 3 alakkal szerepel. II. cs. *Confervaceae* (*Chae-*

¹ I. MNL. VIII. 84. 87. számait.

tomorpha, Ulothrix, Rhizoclonium, Cladophora, Entocladia, Phaeophila, Bolbocoleon, Acrochaete). Ezen nagy fajszámú család rendezésével (I. *Cladophora* például), főleg pedig a KÜTZING-féle nagyszámú fajok csoportosításával H. igen jó munkát végzett. III. cs. *Anadyomenaceae* (*Anadyomene*). IV. cs. *Valoniaceae* (*Valonia, Siphonocladus, Codiolum*) V. cs. *Bryopsidae* (*Bryopsis*) VI. *Derbesiaceae* (*Derbesia*) VII. cs. *Codiaceae* (*Codium, Udotea, Halimeda*) VIII. *Dasycladaceae* (*Dasycladus*) IX. *Acetabulariaceae* (*Acetabularia*) X. cs. *Palmellaceae* (*Palmophyllum*).

IV sor *Cyanophyceae*, VII r. *Schizophyceae* (A két csoport név különben egyértelműleg szokott használtatni) I cs. *Nostocaceae* (*Calotrix, Rivularia, Isactis, Hormactis, Sphaerozyga, Nodularia, Lyngbya, Symploca, Oscillaria, Microcoleus, Spirulina*) II cs. *Chroococaceae* adva van a *Gloeocapsa* genus diagnosisa. SCH. Gy.

British Fresh-Water Algae exclusive of Desmidiaceae and Diatomaceae. With Coloured Plates. By M. C. COOKE, M.A., L.L.D., A.L.S., V. *Oedogoniaceae* VI *Ulotrichaceae, Chaetophoraceae* VII *Chroococaceae* and *Nostoc* 1883, VIII *Nostocaceae* and *Lyngbyae* IX *Scytonemae, Calotricheae* X *Rhodophyceae*. 1884. 147—329 pp. 8°. [L. MNL. VI. 60, 129. VII. 45 II.]

4] A X füzettel be van fejezve Anglia új Algologiája. Áttekintve az egész — aránytalanul drága (74 sh.) művet — nem zárkozhatunk el némely megjegyzés elől. Angliában, mely terület HASZALL édesvízi *Alga* florájában egy ép oly classicus munkát bír mint akár RALFS vagy W. SMITH monographiáiban — egy ily compilatióra, különösen mivel RABENHORST flora Europaea-ja még mindig jól használható — szükség nem volt. COOKE könyve tulajdonképen nem egyéb mint épen RABENHORST florája Angolul, modernizálva — de inkább csak az újabb fajok beiktatása által, semmint új szempontok érvényre juttatásával. Angol fordításra pedig annál kevésbé volt szükség miután az összes Latin Görög s Latin terminusok az Angolban el vannak fogadva, miért az egyezés RABENHORST diagnosisai és COOKE fordításai közt oly nagy hogy csak ép az Angolos szóképzés tesz némi különbséget, haszna különben e műnek hogy RABENHORST méreteit mm-ekben átszámítva találjuk s így az átszámítástól még vagyunk kimélve. A táblák mindvégig az általunk már régebben jelzett modorban vannak tartva, az ily színes vázlatoknak hasznát azonban continentalis fogalmainkkal nem tudjuk összeegyeztetni. COOKE-tól a mycologustól igen különösnek találjuk hogy a *Chytridiacei*-ket egy függelékben a *Chlorophyllophyceae*-hez. kapcsolja (VI. VII. fü-

zet) főleg mivel rokonságukat a *Protomyces* genusszal stb. hangsúlyozza.

A X füzetet irodalomjegyzék és terminus-magyarázó zárja be, mire különben szükség aligha volt. SCH. Gy.

Correspondance Botanique. Liste des jardins, des chaires, des musées, des revues et des sociétés de Botanique du Monde. Dixième édition. Liège à la Boverie No 1. 1884. 4 inn. 196 num. pp. 8°. [I. MNL. I. 30 sk.1., II. 30, 179 I., IV. 13 sk.1. V. 12 I.]

5] Ezen igen hasznos könyv 10. tetemesen bővített kiadását ismét MORREN tanár Liégeben állította össze. Pontosságra és megbízhatóságra nézve a könyv jeles elődeit is túlhaladta, habár a könyv címe után ítélve csak az u.n. „hivatalos képviselők“ lennének abban kereshetők, benne majdnem minden még oly csekély számba vehető név is előfordul. Magyarországból (a 38—42 ll.) 66 botanikus található.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Société Linnéenne de Paris. 1883. nov. 4. ül. L. DURAND „Description d'une nouvelle espèce de *Zingiber*“ (p. 401.—404). Londonból egy „*Z. officinale*“ névvel ellátott példány jutott az Alfort-i üvegházba, mely új fajnak bizonyult és RAILLET ottani természettanár tiszteletére, ki szerzőnek a növényt meghatározás végett küldötte *Z. Railletii*-nek neveztetett. Az új faj közel áll DALZELL-féle *Z. Nimmonii*-hoz. Hazája ismeretlen.

1883. dec. 3. ül. H. BAILLON „Sur le valeur de genre *Hermi-neria*“ (p.404) B. szerint csak a *Smithiák* egy sectiója.

1884. jan. 9. ül. H. BAILLON „Les ovules de *Kniphofia*“ (p.405). — H. BAILLON „Les fleurs solitaires scorpioidales“ (p.405—406) *Loasák*-, *Atropák*- és *Nolanáknál* észleltettek. — H. BAILLON Emen- denda (p. 406—407).

Febr. 10. ül. H. BAILLON „Linné transformiste“ (p.409) A *Species plantarum* 2. kiadásának 837. és 1050. ll. jönnek a *Prunella*-ra illetőleg *Scorpiurus*-ra vonatkozó érdekes adatok elé, melyek B.-t azon megjegyzésre jogosították hogy „Linné était transformiste à ses heures“. — H. BAILLON „Sur quelques *Anémones* monstrueuses“ (p.409—410).

Marc. 5. ül. H. BAILLON „Les *Xylolaena* et la valeur de la famille des *Chlénacées*“ (p.410—414) A végeredmény az, hogy csak a *Fernstroemiaceák* egy seriesét képezik.

Apr. 2. ül. H. BAILLON „Liste des plantes de Madagascar“ (Suite de la page 100) *Hedysareae* (p.414—416.)

Maj. 7. ül. H. BAILLON „Les ovules des *Dieffenbachia*“ (p. 417—418). — H. BAILLON „Sur quelques cas d'effets inverses de la force verticale“ (p. 418—419).

Jun. 4. ül. H. BAILLON „Sur un Saule à placentas uniovulés“ (p.419—420) *Salix incana* SCHRANK. — H. BAILLON „Un nouveau type aberrant, de Madagascar“ (p.420) Külső bélyegei egy *Santalaceae*-ra, ovarialis szerkezete egy *Saxifragaceae*-ra hasonlít, mely utóbbi családhoz lesz talán sorozható, ha elégséges anyag behatóbb tanulmányozást engedend. Lehet hogy a *Combretaceae*khöz és *Nyctagaceae*khöz is vonatkozással bír. GREVE után ki a növényt a Mouroumdava partjain találta, B. azt *Grevea madagascariensis*-nek nevezte el. — H. BAILLON „Les ovules des *Oblactes* (Snite)“ (p. 427).

Jul. 2. ül. H. BAILLON „La fleur femelle de l'*Acanthosicyos*“ (p. 422—423). — H. BAILLON „Les *Véroniques* à ovules définis“ (p.423).

— H. BAILLON „Sur un nouveau genre *Cogniauxia*“ (p.423—424) Egy *Cucurbitacea* a trop. Afrikából, melyet COGNIAUX mint *Eureiandra* határozott meg, de miután ezen családban az eltérő virágzat elégséges egy új genus megállapítására, B. ezt eszközi és azon esetre ha a fennemlített név alatt már létezne egy genus, ezen DUPARQUES atyjától Gabon vidékén 1863-ban felfedezett növényt *Cogniauxella*-nak kellene nevezni. (BSL.)

Gesellschaft naturforschender Freunde Berlin. 1884. jan. 15. ül. WEISS „Aus einer kleinen fossilen Flora des Cnlm in der Gegend von Gera . . . ein problematischer Körper, das sogen. *Dictyophytum Liebeanum* GEINITZ“ (p.17). A maradványok magyarázata igen nehéz, miután a mint látszik nincs ezekhez hasonló a most élő florában, de még kevésbé a faunából mi ezekkel összehasonlítható. Mert avval megelégedni, hogy *Thallophyták*, nem kielégítő megoldás, habár alig lehet ezeket máshova mint az *Algák*hoz helyezni. De hogy ezeket a Devonban előjövő HALL-tól elnevezett *Dictyophytaktól*, melyek talán még problematicusabbak meg lehessen különböztetni, WEISS a Thüringiai petrefactumot *Dictyodora*-nak nevezi.

Febr. 19. ül. JESSEN „Der von Herrn Historienmaler JOHANNES BOCHENECK entdeckte Canon der menschlichen und thierischen Gestalten in seiner naturwissenschaftlichen Bedeutung“ (p. 30—35). J. előadását azon megjegyzéssel fejezi be, hogy a növényországra nézve ily irányú dolgozatok nem készültek, sőt még a kiindulási pont sincs biztosítva, habár sehogy sem valószínűtlen, hogy a nő-

vények számára is ugyanazon alaktörvény érvényes és alkalmazható is.

Maj. 20. ül. A. W. EICHLER „Einige Gegenstände aus dem botanischen Museum“ (p.71—72) 1. „Meerbälle“ (*Pilae marinae*). *Posidonia aequorea* DEL. maradványai. 2. „Eine Tasche, gebildet aus dicht verfilzten Wurzeln des gemeinen Seegrases (*Zostera marina*), untermengt mit Flustren“ 3. „Ein Ballen von Grösse und Form einer mäsigen Kegel-kugel, gebildet aus dicht- und festverfilzten Lärchennadeln“. 4. „Aegagropilen.“ — TSCHIRCH „Ueber die Morphologie der Chlorophyllkörner“ (p.72—77).

Jun. 17. ül. WITTMACK „Verkohlte Samen, die ihm Herr Geh. Med.-Rath VIRCHOW auf Veranlassung des Herrn SCHLIEMANN übersandte“ (p.87) A Tiryns-i (Tirynthi) kiásatásoktól származnak és bizonyosan szőlőmagok. — WITTMACK „Moderne Samen“ (p.87) szintén VIRCHOW-tól származnak, a kinek intézete elé azokat hangyák hordották; *Veronica hederacifolia*-tól származnak, de mi célból hordattak össze, azt nem lehet egyelőre megmondani. Talán hogy a hangyáktól tenyésztetnek, mint a mezőgazdasággal foglalkozó hangyák Texasban (BREHM Thierleben IX. 266) és más fajok által? LUBBOCK egyszer ibolyamagvakat látott hasonló módon összegyűjteni. — WITTMACK „Eine grosse, fast kugelförmige und in Gestalt einem Apfel ähnelnde Birne“ (p.88—90). A Sz.-Pétervári nemzetközi kertészeti kiállítás Japáni osztályából származik és a *Pirus ussuriensis* RUPR. egy gyümölcse.

Jul. 15. ül. CARL JESSEN „Ueber Entwicklungsgesetze der Blattstellung“ (p.91—100).

Oct. 21. ül. L. WITTMACK „Ueber *Asphodelus*-Wurzeln aus Spanien, die sich zur Spiritusgewinnung eignen sollen“ (p.139—150).

Nov. 18. ül. CARL MÜLLER „Der Bau der Ausläufer von *Sagittaria sagittifolia* L.“ (p.165—179). (SBG. n. Fr.)

Académie des Sciences Paris. 1884. Nov. 24. ül. P. P. DEHÉRAIN „Sur la culture des betteraves à sucre“ (p.920—922). — A. GIRARD „Sur le développement, en France, des Nématodes de la betterave pendant la campagne de 1884“ (p.922—925). — H. LEPLAY „Sur la formation des acides végétaux en combinaison avec les bases potasse et chaux, des matières azotées et du nitrate de potasse dans la végétation des plantes sucrées, betteraves et maïs“ (p. 925—928). — W. NICATI et M. RIETSCH „Odeur et effets toxiques des produits de la fermentation produite par les bacilles en virgule“ (p. 928—929). — W. NICATI „Choléra et cholémie“ (p.929—931). — G. SÉE „Sur les

pneumonies infectieuses et parasitaires“ (p.931—933). — COLIN „Expériences sur la valeur des agents désinfectants, dans le choléra des oiseaux de basse cour (p.934—935). — I. STRAUSS „Sur la virulence du bubon chancreux“ (p.935—937). — L. CRIÉ „Sur le polymorphisme floral et la pollinisation du *Lychnis dioica* L. (p.942—943). (CR)

HALÁLOZÁSOK.

TULASNE CHARLES orvostudor Párisban * Langeais-ben 1816 sept. 5. † Hyèresben 1884 aug. 21. ki nagyobb hírű bátyjával T. LOUIS RENÉ-vel több mycologiai értekezést dolgozott és mycologiai főműveket: *Selecta Fungorum Carpologia, ea documenta et icones potissimum exhibens quae varia fructuum et seminum genera in eodem Fungo simul aut vicissim adesse demonstrant.* Paris 1861—1865. három kötet ívr. Rendkívül ügyes rajzoló s festő volt és neki köszönhetőek a gyönyörű ábrák az említett munkákban.

KARL SONKLAR EDLER VON INNSTÄDTEN nyug. cs. és kir. tábornok, hírneves geographus ki nevezetesen az Alp-ok átkutatása körül érdemeket szerzett * Fehártemplomban 1816. dec. 2. † Innsbruckban 1885 januárhó 10-én. Első nevelését szülőhelyén nyerte, azután Karansebesen járta három éven át az u. n. „mathematikát“ és azután hadapród lett, nemsokára pedig ugyancsak az említett katonai nevelőintézetnél mint az arithmetika, algebra, földrajz, történelem és a helyrajz elemeinek tanítója működött, csak 7 évi szolgálat után 1839-ben léptetett elé hadnagygyá és kérelmére Zágrábba rendeltetett. Mint főhadnagy 1848-ban gróf Coronini Ő Felsége volt nevelője mellett működött, ki őt az udvarhoz az akkor hatéves VICTOR FŐHERCEG nevelőjéül ajánlotta, hol 1857-ig maradt. Aprilisban 1857-ben mint őrnagy a Bécs-Ujhelyi katonai akademia tanára; és ezen állásában 1865-ben mint ezredest találjuk. Midőn 1873. nyugalomba lépett tábornoki rangba helyeztetett. Innsbruckba vonult vissza hol halálaig fáradoztatlanul foglalkozott kedvenc tárgyaival. Számos munkájában elvétele növényeket is említ, de mint botanikai író is megpróbálta szerencsés-jét, habár nem oly fényes sikerrel mint más téreken: *Zur Flora von Wiener Neustadt Oesterr. bot. Zeitschr. XVI. 1866. 33—44. Nachträge und Berichtigungen zu meinem Aufsätze „Zur Flora von Wiener Neustadt“ Ib. XIX. 1869. 120—122. — Aus dem Banate Ib. XX. 1870. 78—84. — Excursion von Innsbruck nach Südtirol Ib. XXI. 1871. 276—281. — Zur Flora von Nieder-Oesterreich Ib. XXII. 1872. 376—380.*

[A szedést befejezte 1886/85. Papp György.]